

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ АРГУМЕНТАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ФРАНЦУЗЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

*Гулей Марина Дмитрівна,
канд. філол. наук, доц.
Донецький національний університет*

У статті йдеться про лінгвістичні аспекти аргументації у сучасному французькому політичному дискурсі, розглянуто витоки аргументації, визначено сутність теорії аргументації, і на її основі ідентифіковано конкретні аргументативні стратегії дискурсу мовної особистості сучасного французького політика.

Ключові слова: аргументація, аргументативний дискурс, політичний дискурс, мовна особистість, аргументативні стратегії.

Проблема вивчення аргументації не є новою. Свої витоки вона має в античній риторичі, яка виникла як мистецтво переконання співрозмовника у правильності своєї думки. Про взаємозв'язок риторики з політикою говорив ще Аристотель, який зазначав, що суспільно-державний устрій прямо пов'язаний із змістом і дієвістю мовлення [Аристотель 1983, 375]. У XX сторіччі риторика отримала "друге дихання", але вже під назвою "неориторика". У другій половині минулого століття неориторика стала синонімом терміну "лінгвістична прагматика", основні ідеї якої походять від класичної риторики. У класичній семіології/семіотичі поняття "прагматика" і "неориторика" синонімічні. Риторичне походження має і теорія мовленнєвих актів Оксфордської лінгвістичної школи разом із теорією мовленнєвої імплікації Х. Грайса. У сучасному мовознавстві неориторика ототожнюється з теорією аргументації Х. Перельмана і Л. Ольбрехт-Титека. Всупереч формально-логічному підходу до аргументації лінгвістика порівняно недавно почала займатися її вивченням і описом. Неможливо описати ментальні процеси самі по собі, але їх можна змодельовувати, спираючись на їх відображення в природній знаковій системі – людському мовленні. Такий підхід став можливим завдяки розумінню мови як цілеспрямованої соціальної діяльності – *дискурсу*. Дослідники аргументації нового покоління дійшли висновку, що аргументація як засіб мислення не існує іманентно, подібно до математичних рівнянь, які потребують лише підставити конкретні дані. В новому уявленні *аргументація* – це вербальна, соціальна й розумова діяльність, спрямована на переконання співрозмовника в прийнятності/неприйнятності даної вираженої ідеї за допомогою висунення певних сполук пропозицій (аргументів), розрахованих на доведення (спростування) висловленої думки.

Саме діяльнісна уява про аргументацію лежить в основі нашого дослідження. Вербальна діяльність, яка складає суть аргументації, – це *виконання макромовленнєвого акту аргументації*. Існування макромовленнєвого ілокутивно-актового комплексу аргументації подібно до елементарних мовленнєвих актів в теорії Дж. Серля і Д. Вандервекена доводиться наявністю ідентифікуючих його параметрів [Серль, Вандервекен 1986, 387]. Однак розуміння аргументації як сукупності елементарних мовленнєвих актів, особливим чином структурованих і регламентованих, пов'язано певним чином із особливим полем цієї діяльності – аргументативним дискурсом. *Аргументативний дискурс* – це мовний простір соціальної взаємодії, який містить сис-

тему мови, тобто код (у термінах теорії інформації), учасників дискусії і предметно-подійну сутність дискусії. А.Д. Белова поділяє аргументативний дискурс на такі види: політичний, юридичний, рекламний, релігійний, побутовий [Белова 1997].

Центр інтересів нашого дослідження знаходиться в пункті, де перетинаються всі три параметри *політичного дискурсу*, відбиті через призму інтенційності одного з його учасників. Розуміння політичного дискурсу як мовленнєвої репрезентації інтеракції індивідів дозволяє розглянути співвідношення логічного і емоційного, загального і часткового, об'єктивного і суб'єктивного в аргументації. Поняття "*мовна особистість*", яке суттєво відрізняється від правової, суспільної та інших "особистостей", виступає в ролі кінцевого інваріанту мовленнєвих стратегій мовця (з урахуванням аргументативних стратегій). Саме інтенційний стан мовної особистості, як випадковий, так і той, що є характерним для неї постійно, надає індивідуальну форму мовленнєвій поведінці індивіда.

Наше дослідження є спробою описати індивідуальне стратегічне маневрування мовця в політичному дискурсі. Результатом аналізу політичного дискурсу конкретного французького політика повинно стати виділення й опис його аргументативних стратегій, підтверджених мовними проявами. *Аргументативні стратегії* розглядаються нами як складні утворення, які включають до свого складу багато елементів, що відносяться до двох класів: контекстно незалежні, тобто процедурні, і контекстно залежні, тобто сутнісні. Аргументативні стратегії описуються як стійкі цілісні типи риторичного стратегічного маневрування в діалектичному просторі політичного дискурсу.

Актуальність нашого дослідження пояснюється недостатньою розробкою особистісного фактору в аргументації, незважаючи на наявність більш, ніж достатньої кількості досліджень у сфері аргументації в цілому.

Наукова новизна розвідки міститься в розробці й апробуванні необхідного і достатнього понятійного апарату для задовільного аналізу аргументативних стратегій мовної особистості.

Об'єктом дослідження є дискурс Президента Французької Республіки Ніколя Саркозі, представлений транскриптами промов.

Предметом вивчення є експліцитні й імпліцитні особистісні аргументативні стратегії Ніколя Саркозі, які містяться в його політичному дискурсі і аналізуються завдяки обраному дослідницькому апарату.

Метою нашого дослідження є розробити дослідницький апарат для ідентифікації аргументативних стратегій і описати особистісні аргументативні стратегії Ніколя Саркозі.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких конкретних *завдань*:

1. Описати концепцію мовної особистості, необхідної для досягнення поставленої мети.
2. Виокремити параметри жанрової категоризації дискурсу й виділити жанри в дискурсі Ніколя Саркозі.
3. Визначити сутність теорії аргументації і на її основі ідентифікувати конкретні аргументативні стратегії в дискурсі Ніколя Саркозі.

Отже, в нашій роботі ми спираємось на таке визначення мовної особистості: "мовна особистість – це іманентна ознака особистості як носія мови й комуніканта,

що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також в інтерактивній взаємодії дискурсу" [Селіванова 2006, 370]. Спираючись на вищезазначене, **мовну особистість французького політика Ніколя Саркозі** можна охарактеризувати як таку, що керована цільовою настановою мовного спілкування на зміну поведінки, психологічних станів, свідомості аудиторії, оцінки нею певного явища. У зв'язку з тим, що Ніколя Саркозі є шостим Президентом П'ятої Республіки, цілком виправданим є той факт, що в його політичному дискурсі, в якому, безумовно, велику роль відіграє особистість, індивідуальність аргументатора, використовуються такі **спеціалізовані техніки переконання** як агітація і пропаганда, які є засобами маніпуляції свідомістю широких мас за допомогою мови. Політичний дискурс Ніколя Саркозі вирізняється як помітною апеляцією до ціннісної системи, існуючої в суспільстві, так і до тієї, яку він намагається нав'язати. Наголосимо, що політичний дискурс Ніколя Саркозі **не є однорідним за жанром**. Окрім авторського тексту (книг, статей і т.п.), транскриптів промов, бесід і лекцій, існує також неавторський оброблений текст (інтерв'ю).

В усному політичному дискурсі найбільш частотними є подійні, діалогічні жанри. При цьому спостерігається трансформація традиційних жанрів (наприклад, дебати перетворюються на теледебати), які іноді обумовлюють появу жанрових модифікацій, зокрема жанру інтерв'ю (за типом згортання, за типом синтезу або за типом імітації). Еволюція жанрів проявляється також і в появі нових жанрів ("пряма лінія"). Оскільки ми досліджуємо політичний дискурс Ніколя Саркозі, то зазначимо, що в його жанровому плані відбулися трансформації. Поряд із більш традиційними жанрами, як-от: промова, інтерв'ю, лекція, прес-конференція, в його дискурсі виникають нові, а саме: інтернет-конференції, прямі лінії. Невід'ємною складовою політичного дискурсу Ніколя Саркозі є мовленнєва дія апеляції. По-перше, найбільш уживаною стратегією у дискурсі Ніколя Саркозі є **аргументативна кооперативна стратегія**, тому що найчастіше політичний дискурс Президента Франції спрямований на встановлення контакту, який сприяє позитивному впливу на аудиторію й створенню образу "голови держави". Другою за своєю значущістю є **некооперативна (конфронтаційна) стратегія**. Але в цій статті розглядається тільки перша стратегія. Аналіз мовного матеріалу, а саме дискурсу Ніколя Саркозі, доводить, що простий (елементарний) аргументативний дискурс може бути представлений такими комунікативно-прагматичними різновидами мовленнєвих послідовностей:

1. "Апеляція + твердження 1 + твердження 2 (підтвердження)".
2. "Твердження + апеляція 1 + апеляція 2".
3. "Твердження + апеляція + пропозиція".

Ускладнений дискурс Ніколя Саркозі має поширену мовленнєву структуру, представлену більш ніж трьома мовленнєвими актами. Як у простому (елементарному), так і в ускладненому аргументативному дискурсі, є такі види апелятивних мовленнєвих дій мовця:

- ✓ апеляція до конкретних властивостей і ситуативних характеристик окремих речей або індивідів;
- ✓ апеляція до конвенційних норм і суспільних настанов; до авторитетів; до 'єго' мовця.

Наприклад, в комунікативній ситуації, коли 6 листопада 2007 року Ніколя Саркозі виступав у Білому домі перед Президентом Сполучених Штатів Америки і його дружиною, він сказав: *"On s'y sent bien dans cette maison, mais je sais, George, que vous avez l'habitude de dire qu'on y est que de passage! C'est une règle qui s'applique pour chacun de nous"* "У цьому домі відчуваєш себе дуже добре, але я знаю, Джордж, що у вас є звичка говорити, що **Ви тут тільки тимчасово!** Саме це правило стосується кожного з нас". Ніколя Саркозі наголошує, що вони з Президентом Сполучених Штатів Америки займають рівні позиції, тому що і пан Саркозі, і пан Буш обіймають виборні посади президентів: вони обидва в державних резиденціях "тимчасово" (апеляція до конкретної властивості посади президента демократичної держави, яка міститься в її виборності). У подальшій промові Ніколя Саркозі зазначає: *"Je viens à Washington avec un message très simple, un message que je porte au nom de tous les Français: je veux reconquérir le coeur de l'Amérique, et reconquérir le coeur de l'Amérique de façon durable!"* "Я приїхав до Вашингтону з дуже простим повідомленням, повідомленням, яке я приніс від імені всіх французів: я хочу знов завоювати серце Америки, і завоювати його на тривалий час". Отже, Президент Франції апелює до конвенційних норм і суспільних настанов; до авторитету, яким, безумовно, є французький народ. Об'єктивним станом речей є бажання мати тривалі дружні відносини Франції із США, тобто *"reconquérir le coeur de l'Amérique de façon durable"*, а для того, щоб стовідсотково домогтися цього результату і запевнити в щирості своїх намірів американського колегу Ніколя Саркозі знов посилається на авторитети, розповівши таку історію: *"Au Président John Adams qui recevait Lafayette dans ces mêmes murs pour son 66ème anniversaire, et qui, rompant avec le protocole de l'époque, proposait au général français de "porter un toast au 22 février et au 6 septembre", qui étaient l'anniversaire de George Washington et de Lafayette. Lafayette dit "il ne faut pas porter un toast à mon anniversaire ou à celui de Washington, il faut porter un toast au 4 juillet, parce que le 4 juillet, c'est l'anniversaire de la liberté et pour nous tous, la liberté c'est l'idée que nous nous faisons de l'Amérique éternelle".* "Президенту Джону Адамсу, який приймав Лафайєта в цих самих стінах у свій 66-й день народження, і який, незважаючи на тогочасний протокол, запропонував французькому генералові *"проголосити тост за 22 лютого і 6 вересня"* – дні народження Джорджа Вашингтона і Лафайєта, Лафайєт сказав: *"Не треба проголошувати тост ні за мій день народження, ні за день народження Вашингтона, треба промовити тост за 4 липня, тому що 4 липня – це річниця свободи, а для нас всіх свобода – це ідея, яку ми постійно пов'язуємо з Америкою"* (маніпулятивна стратегія).

Отже, при проведенні дослідження в усному політичному дискурсі Ніколя Саркозі виокремлено такі комунікативні стратегії: самопрезетація, формування емоційного настрою адресата, а також інформаційно-інтерпретативна, агітаційна й маніпулятивна стратегії. Основою для класифікації є комунікативна мета, яку розуміють як уявлення про результат, який має бути досягнуто по відношенню до адресата, а також набір і типи тактик, які використовують для досягнення мети. На жаль, обмеження аркушату не дозволяє зосередитись на всіх вищезазначених стратегіях, але це планується зробити в подальших дослідженнях.

В статье рассматриваются лингвистические аспекты аргументации в современном французском политическом дискурсе. Выявлены истоки аргументации, определена сущность теории аргументации, а также на ее основе идентифицированы конкретные аргументативные стратегии дискурса языковой личности современного французского политика.

Ключевые слова: аргументация, аргументативный дискурс, политический дискурс, языковая личность, аргументативные стратегии.

Dans cet article il s'agit des aspects linguistiques de l'argumentation dans le discours politique français de l'époque, on a envisagé les origines de l'argumentation, on a déterminé le sens de la théorie de l'argumentation, et à la base de cette théorie on a identifié les stratégies argumentatives concrètes du discours de la personnalité linguistique du politique français moderne.

Mots clefs: argumentation, discours argumentatif, discours politique, personnalité linguistique, stratégies argumentatives.

Література:

1. Аристотель. Политика: Соч. в 4-х т. / Аристотель. – Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С.375–644.
2. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации / А.Д. Белова. – К.: Изд-во КНУ, 1997. – 311 с.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2006. – 717 с.
4. Серль Дж. Основные понятия исчисления речевых актов / Дж. Серль, Д. Вандервекен // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 18: Логический анализ естественного языка / [Общ. ред. В.В. Петрова]. – М.: Прогресс, 1986. – С. 397.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Sarkozy N. Allocution de Monsieur Nicolas Sarkozy Président de la République française à l'occasion du dîner offert par Monsieur George W. Bush Président des Etats-Unis d'Amérique et Madame Laura Bush. La Maison Blanche. – Mardi 6 novembre 2007.